

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1938 kl. 5 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring
av gällande bestämmelser om äkta makars inbördes
ansvar i ekonomiskt avseende.*

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 172 i första kammaren av herr *Theodor Nilsson m. fl.* och nr 281 i andra kammaren av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändrade bestämmelser i giftermålsbalken att make ej utan andra makens samtycke må ingå borgens- eller annan utfästelse, som medför fara för minskning av makens giftorättsgods den andra maken till förfång, och vilken utfästelse med hänsyn till omständigheterna kan anses otillbörlig.

Enligt *nya giftermålsbalken* gäller beträffande makars *egendom* att vardera maken bibehåller rätten till den egendom, som han vid äktenskapets ingående har eller som han sedermera förvärvar. Vardera maken är fortfarande ensam ägare, panthavare, fordringsägare o. s. v., såsom om han icke vore gift. Vid äktenskapets upplösning eller bodelning får maken emellertid avstå hälften av denna egendom till andra maken, om egendomen ej är av enskild natur. Makes egendom, vari sålunda giftorätt äger rum, kallas hans giftorättsgods. Enskild egendom är för det första egendom som genom äktenskapsförord förklarats skola vara enskild, för det andra egendom som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara enskild eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift, samt för det tredje vad som trätt i stället för förut angiven egendom, såvida ej annorlunda föreskrivits genom den rättshandling, på grund av vilken egendomen är enskild. Annan ordning kan stadgas genom äktenskapsförord.

I fråga om *förvaltningsrätten* gäller, att vardera maken råder över sin egendom, dock med vissa inskränkningar beträffande giftorättsgodset. I 6 kap. 3 § giftermålsbalken uttalas sålunda, att make är pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång. Enligt 4 § i samma kapitel må make ej avhända sig eller med inteckning för gäld

belasta fast egendom, vari andra maken har giftorätt, utan att denne skriftligen med två vittnen samtyckt därtill. Har make vidtagit sådan åtgärd utan erforderligt samtycke, skall den vara ogill, om andra maken väcker klander därå; detta skall dock ske inom viss kortare tid. Jämlikt 5 § i kapitlet må make ej utan andra makens samtycke avhända sig eller pantsätta lösören, i vilka denne har giftorätt, och vilka ingå i det för makarnas gemensamma begagnande avsedda bohaget eller utgöra andra makens nödiga arbetsredskap eller äro avsedda för barnens personliga bruk. Har make företagit sådan rättshandling utan erforderligt samtycke, och var ej den, med vilken rättshandlingen ingicks, i god tro, skall rättshandlingen vara ogill, om andra maken väcker klander därå inom viss kortare tid. Vägras samtycke i fall, som i 6 kap. 4 eller 5 § avses, äger rätten, jämlikt 6 § i samma kapitel, på ansökan tillåta åtgärd, varom fråga är, om skäl till vägran finnes ej vara för handen. Vidare givas i detta kapitel vissa bestämmelser för det fall att endera maken, utan tillbörlig hänsyn till den andra makens giftorätt, bortgiver sin egendom. Slutligen stadgas, i 9 § av kapitlet, att av makar i närmare angiven ordning upprättad förteckning över egendom, som tillhör vardera maken eller en av dem, skall äga visst vitsord.

Vad angår *ansvar för gäld* stadgas, att vardera maken med sitt giftorättsgods och sin enskilda egendom svarar för den gäld, som han gjort före äktenskapet eller under dess bestånd. Är i äktenskapet gäld gjord av bägge makarna, svara de solidariskt därför. Samma gäller beträffande gäld, som ena maken gjort för den dagliga hushållningen m. m.

Make är jämlikt 9 kap. 1 § berättigad att erhålla *boskillnad* 1) om andra maken genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, genom missbruk av rätten att råda över sitt giftorättsgods eller genom annat otillbörligt förfarande vållar väsentlig minskning därav eller fara för sådan minskning; och 2) om andra makens bo är avträtt till konkurs. Dessutom äga makarna erhålla boskillnad om de äro ense därom. All egendom, som make förvärvar efter det boskillnad blivit sökt, skall, om boskillnad beviljas, vara makens enskilda egendom. Sedan boskillnad beviljats, skall bodelning äga rum, och skall vad därvid tillfaller make vara hans enskilda egendom.

Bodelning skall ske i arvskiftes form. Vardera maken äger vid bodelningen rätt till vederlag för förlust, som genom den andres förfarande tillskyndats maken.

För äktenskap, varå *äldre giftermålsbalken* är tillämplig, gälla regler som i mångt och mycket avvika från de i nya giftermålsbalken givna. Sålunda stadgas beträffande makars *egendom*, att vardera maken har giftorätt till hälften i all boets lösa egendom och under äktenskapet förvärvat fast egendom. Enskild egendom är fast egendom, som endera maken före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat, samt egendom, som genom gåva eller testamente givits till ena maken med villkor att den skall tillhöra maken

enskilt. Avvikelser från dessa regler kunna stadgas genom äktenskapsförord. Vad angår *förvaltningsrätten* tillkommer denna mannen såväl beträffande det gemensamma boet som hustruns enskilda egendom. I denna regel gives dock vissa modifikation. Sålunda kräves hustruns samtycke till vissa förvaltningsåtgärder av mannen, motsvarande de i 6 kap. 4 och 5 §§ nya giftermålsbalken omförmälda. I fråga om *ansvar för gäld* finnas i 11 kap. äldre giftermålsbalken åtskilliga delvis mycket invecklade regler med hänsyn till vilken av makarna som gjort gälden och gäldens beskaffenhet. I vissa fall svarar för gälden all boets egendom, i andra fall endast enskild egendom o. s. v. I 3 § av nämnda kapitel stadgas sålunda att för gäld, som är gjord i äktenskapet av mannen, skall svara samfällda boet och mannens enskilda egendom: dock skall ej, där gälden tillkommit av mannens särskilda vållande och förgörelse utan att hustrun därav nytta eller del haft, av samfällda boet svara mera än mannens andel däri. Sistnämnda lagrum avser gäld i allmänhet, som mannen gjort under äktenskapet t. ex. för familjens uppehälle eller för idkande av affärsrörelse. För sådan gäld ansvarar mannens enskilda egendom och hela samfällda boet, således även hustruns giftorätt däri utan inskränkning, men ej hustruns enskilda egendom. Till gäld uppkommen av mannens särskilda vållande och förgörelse har räknats gäld, uppkommen genom borgensförbindelser eller därmed likställda växelförbindelser, genom spekulationsaffärer m. m. För denna gäld ansvarar blott mannens giftorätt och enskilda egendom. Om det visas, att hustrun haft någon nytta av gälden eller del däri, går hennes giftorätt ej fri från ansvar därför.

I fråga om *äldre och nya giftermålsbalkens tillämpningsområden* givas bestämmelser i lagen om införande av nya giftermålsbalken. Nya giftermålsbalken är tillämplig på alla äktenskap, som ingåtts efter den 1 januari 1921. Vad angår äldre äktenskap gäller enligt nämnda promulgationslag i princip nya giftermålsbalken beträffande makarnas personliga förhållanden samt äldre giftermålsbalken i fråga om makarnas ekonomiska förhållanden. Emellertid skall nya giftermålsbalken tillämpas i allo å äldre äktenskap, när i dessa all egendomsgemenskap mellan makarna är utesluten och hustrun själv äger förvalta sin egendom. Vissa betydelsefulla modifikation ha vidare gjorts i de äldre reglerna om makarnas ekonomiska förhållanden i riktning mot det nya systemet.

Lagberedningen anförde i motiven till förslaget till giftermålsbalk (1918) beträffande 6 kap. 4 § bl. a. följande.

Frånsett de tekniska svårigheter, anordningen av en samförvaltning mellan makar i större eller mindre omfattning skulle — — — — — erbjuda, är det för visso även från ekonomisk synpunkt av vikt, att huvudprincipen om vardera makens fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods upprätthålles. Driver make näringsverksamhet, utgör hans giftorättsgods lika väl

som hans enskilda egendom underlag för denna hans verksamhet, och fri bestämmanderätt över användningen av giftorättsgodset är därför en nödvändig förutsättning för att han skall erhålla den rörelsefrihet han bör äga i sin näring. Vore han bunden av andra makens samtycke till dispositioner över giftorättsgodset, skulle det otvivelaktigt verka hämmande å hans företagsamhet, och hans förvärvsmöjligheter skulle i många fall minskas till förfång ej endast för honom själv utan också för familjen. Men även då make ej insätter sitt giftorättsgods i en av honom driven näringsverksamhet utan fråga är om en förmögenhetsförvaltning i inskränkt mening, är det för visso ändamålsenligast, att förvaltningen är underkastad den enhetliga ledningen av en vilja. Allenast med stor försiktighet har därför beredningen ansett sig böra inrymma ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom. Beredningen har ansett detta främst böra ske i fråga om dispositioner över fast egendom. Den fasta egendomen intager i åtskilliga hänseenden en särställning. Särskilt hos den jordbrukande befolkningen äro familjeintressena nära knutna vid jorden. Den fasta egendomen är hos denna del av vårt folk vanligen huvudbeståndsdelen av familjens förmögenhet. Å fastigheten har familjen sitt hem, och ofta deltaga båda makarna jämte hemmavarande barn antingen direkt i driften av jordbruket och dess binärningar eller i ledningen av olika delar av driften. En avyttring av fastigheten medför i dessa fall en förändring av hela familjens levnadsförhållanden av djupt ingripande betydelse. En sådan förändring bör ej ena maken äga företaga utan samtycke av den andre, och detta gäller vare sig fastigheten tillhör mannen eller hustrun.

Till de dispositioner över fast egendom, vilka ena maken ej bör äga företaga utan andra makens samtycke, höra i främsta rummet alla slag av avhändelser, såsom köp, byte eller gåva. Beredningen anser även, att för fast egendoms belastande med gäld bör krävas samtycke av andra maken. Visserligen kan maken genom annan skuldsättning framkalla fara för exekution i fastigheten och därmed dess avyttring, men i allt fall måste en bestämmelse om andra makens samtycke till in-teckning i fastigheten försvåra, att skuldsättning sker med särskilt avseende å fastigheten som kreditbas i sådan omfattning, att dess bibehållande i familjen äventyras.

I fråga om stadgandet i 6 kap. 5 §, vilket i lagberedningens förslag hade samma lydelse som den sedermera antagna lagtexten med undantag av att lagberedningen använde termen »avyttra» lösören i stället för »avhända sig» lösören, anförde lagberedningen bl. a. följande.

Av huvudprincipen för det av beredningen föreslagna förmögenhetssystemet följer, att de möbler, husgeråd och andra lösören, som av makarna brukas i det gemensamma hemmet, tillhöra den make, som genom köp, arv eller annorledes förvärvat desamma. Dessa lösören ingå i hans giftorättsgods, och han äger den rättsliga dispositionen över dem. Emellertid måste det medgivas, att behovet av den mellan makarna rådande gemenskapens hävdande under äktenskapet särskilt starkt framträder i fråga om denna egendom. Makarnas inbördes rätt till samliv grundar för dem en rätt till gemensamt begagnande av denna egendom, som för familjen utgör en väsentlig del av hemmet. Det hem, som vid äktenskapets ingående bildas och därunder vidare uppbygges, skapas under hänsynstagande till båda makarnas behov och önsknin-gar. De olika bohagstingen anskaffas för en fort-

satt användning av båda makarna, och det kan ej anses vara med billigheten överensstämmande, att deras avlägsnande ur hemmet skall vara beroende av ena makens vilja. Vidare är att märka, att inom stora grupper av vårt folk en väsentlig del av det för makarnas hem anskaffade bohaget inköpes för besparingar, som göras under äktenskapet, eller för medel, anskaffade genom lån, som sedermera betalas med sådana besparingar. Ehuru i dessa fall de använda medlen i allmänhet äro besparingar å mannens arbetsförtjänst och bohagstingen således bliva dennes, äro dessa besparingar dock resultatet av makarnas samfälliga strävan, och en rätt för mannen att ensam bestämma i fråga om bohagstingens avyttring skulle innebära en orättvisa mot hustrun. En sådan rätt skulle, enligt vad erfarenheten visar, kunna i många fall leda till upprörande resultat; en man som på grund av dryckenskap eller annan orsak förlorat intresset för hemmets sammanhållande, skulle kunna skingra detsamma, utan att hustrun, vars strävsamma arbete i hemmet måhända varit den väsentligaste orsaken till att något kunnat besparas av mannens inkomst, skulle äga möjlighet att inskrida mot hans förfoganden.

Ett hävdande av gemenskapen makarna emellan i fråga om den lösa egendom, som tillhör det gemensamma hemmet, genom en starkare rätt än giftorätten skulle emellertid enligt beredningens mening medföra alltför stora svårigheter. Om av denna egendom bildades en särskild egendoms-massa, som tillhörde bägge makarna på samma sätt som de nu äga den gemensamma egendomen, skulle nämligen behov uppkomma av särskilda regler om denna massas ansvarighet för gäld, om exekution i endera makens rätt i samma massa och om därav föranledd delning av densamma. Dessa regler skulle otvivelaktigt bliva ganska invecklade och ej heiler medföra en rationell lösning. Ej heller skulle tillfredsställande resultat kunna vinnas genom att i fråga om de särskilda bohagstingen tillämpa reglerna för vanlig samäganderätt; en sådan ordning skulle dessutom medföra behov av särskilda regler till skydd för den förvärvande makens borgenärer. Även om frågan om äganderätten till omförmälda egendom löses enligt huvadregeln, bör emellertid tillfredsställande skydd för andra maken kunna vinnas, om ägarens förfoganderätt över densamma såhunda inskränkes att, på enahanda sätt som föreslagits i fråga om fast egendom, för avyttring av sådan lös egendom kräves andra makens samtycke. Med avyttring har beredningen ansett böra likställas pantsättning, den för visso vanligaste form, i vilken egendom av ifrågavarande slag undandrages från hemmet.

Beträffande de anledningar som för make medföra rätt att mot andra maken påkalla boskillnad anförde lagberedningen bl. a. följande.

Enligt det av beredningen föreslagna systemet för makars egendomsförhållande utgör det giftorättsanspråk, vardera maken skall äga i den andres gods, icke i någon mån grundval för hans gäldsansvar. Den enes giftorättsanspråk länder ej heller till minskning i den andres häftande med sin egendom för sin gäld. Vardera maken häftar för sin gäld allenast med sin egendom men också fullt med denna. Boskillnaden behöves således ej i det nya systemet för att hindra, att egendom lages i anspråk för betalning av gäld i vidare omfattning än den materiellrättsligt svarar för gälden. Där- emot är enligt beredningens mening jämväl i det nya systemet boskillnadsinstitutet erforderligt för betryggande av den rätt, som tillkommer make i andra makens giftorättsgods.

Med den ökade känsla av inbördes självständighet i förmögenhetsavseende det föreslagna systemet är ägnat att framkalla kommer onekligen en boskillnad att kännas som ett mycket starkt ingrepp i en makes förmögenhetsförhållanden. Ett sådant ingrepp bör naturligen ej kunna äga rum, utan att ett verkligt klandervärt förhållande kan läggas honom till last och detta dessutom är av beskaffenhet att allvarsamt hota andra makens rätt. Ingreppet bör ej heller göras mera kännbart, än som är nödvändigt för vinnande av trygghet för den senare.

Om ena maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods eller fara för sådan minskning genom förfarande, som innefattar ett åsidosättande av den honom enligt 6 kap. 3 § åliggande vårdnadsplikt, bör andra maken äga rätt till boskillnad. Den vårdnadsplikt, som enligt nämnda lagrum åligger make, innebär i första hand skyldighet för honom att iakttaga omsorg i handhavandet av sina ekonomiska angelägenheter, så att han ej genom vanvård av dessa vållar minskning eller fara för minskning av sitt giftorättsgods. Håri får naturligen icke anses ligga hinder för make att under sin förmögenhetsförvaltning ikläda sig risker för dylik minskning. En persons ekonomiska verksamhet är ofta av sådan natur, att den måste medföra ett avvägande av vinst- och förlustmöjligheter; den kan understundom vara i högre eller mindre grad grundad å spekulation. Endast när det spekulativa momentet gives ett otillbörligt utrymme eller företagna spekulationer framträda såsom i högre grad okloka eller lättsinniga, kan make anses brista i tillbörlig omsorg vid handhavandet av sina ekonomiska angelägenheter. Ej heller får i allmänhet allenast en mindre god förmögenhetsförvaltning anses vara tillräcklig grund till boskillnad. Ena maken kan sålunda i regel icke göra andra maken ansvarig redan på grund av bristande affärsduglighet, även om därigenom förluster uppkommit. Ett verkligt klandervärt förhållande från dennes sida måste föreligga. Makes vanvård av sina ekonomiska angelägenheter kan vidare bestå i ett slösaktigt förbrukande av befintliga tillgångar samt i oklok eller lättsinnig gäldsstiftelse. En ofta förekommande form av sådan gäldsstiftelse är ingående av borgensförbindelser i otillbörlig utsträckning eller utan tillräcklig grund i förhållandena. För att rätt till boskillnad i här omförmälda fall skall föreligga, anser emellertid beredningen det böra krävas, att make vid upprepade tillfällen brustit i tillbörlig omsorg vid handhavandet av sin ekonomi eller, om allenast en enstaka förlustbringande förvaltningshandling föreligger, denna utvisar högre grad av vårdslöshet eller lättsinne eller ock fara är för nya sådana förvaltningshandlingar. Först då detta är förhållandet, kan vanvård av makes ekonomiska angelägenheter anses föreligga.

Såsom ovan nämnts, bör enligt beredningens mening rätt till boskillnad tillkomma make, allenast när andra maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods eller fara för sådan minskning. Då, enligt vad vid 6 kap. framhållits, huvudprincipen är vardera makens fria förvaltningsrätt över sin egendom, bör regeln i 6 kap. 3 § ej medföra alltför stark begränsning av makes rätt att självständigt sköta sin egendom. Allenast när ena makens förfarande är av beskaffenhet att medföra en väsentlig kränkning av den andres rätt eller fara för sådan kränkning, bör därför denne erhålla det rättsskydd boskillnaden innebär.

Såsom förut nämnts stadgas i 6 kap. 9 § att makar kunna i angiven ordning upprätta förteckning över vad de var för sig äga, vilken förteckning äger visst bevisvärde. Lagberedningen förmålde härom i sina motiv — sedan beredningen redogjort för den av beredningen föreslagna förteckningen och dess bevisvärde — följande.

Då en förteckning av beskaffenhet som ovan sägs icke finnes upprättad, äger make till styrkande av sin rätt åberopa vad helst han kan förebringa i bevisningshänseende, såsom räkningar, av maken själv förda räkenskaper o. s. v. Även en förteckning, som icke tillkommit i den i förevarande paragraf stadgade ordning, bör tillerkännas det bevisvärde densamma kan anses förtjäna med hänsyn till omständigheterna vid dess tillkomst och övriga förhållanden. Beredningen har så mycket mindre avsett att med ifrågavarande bestämmelse tillskapa ett exklusivt bevismedel, som enligt beredningens mening icke torde kunna antagas, att egendomsförteckningar komma att i stadgad ordning allmänt upprättas. Åtminstone lära i de fall, då makarna hava endast obetydlig egendom, sådana förteckningar sällan komma till stånd. Särskilt i fråga om det bohag, som finnes i makarnas gemensamma hemvist, kan det befaras, att bevisningen om äganderätten i sådana fall blir svår. Det kan därför ej sällan komma att inträffa, att ena maken tillhöriga bohagsting tillgripas för den andres gäld. En skötsam makes strävanden att hålla hemmet vid makt kunna därigenom göras om intet. Detta är från social synpunkt en olägenhet, mot vilken dock enligt beredningens mening ett effektivt skydd kan vinnas allenast genom en utsträckt rätt att från exekution undantaga egendom. Våra gällande bestämmelser om *beneficium competentiae* måste i jämförelse med motsvarande stadganden i åtskilliga främmande lagstiftningar, såsom den tyska, schweiziska och norska, betecknas som föråldrade. Förslag härutinnan har beredningen ej ansett sig kunna i detta sammanhang framlägga, då denna fråga, vid vars behandling åtskilliga nya spörsmål kräva sin lösning, bör göras till föremål för särskild utredning.

I detta sammanhang må nämnas, att sedan lagberedningen år 1918 avlämnat sina ifrågavarande förslag och motiv, påföljande år genomfördes vissa ändringar i utsöknings- och konkurslagarna, varigenom gäldenärs rätt att från exekution undantaga egendom utsträckts, i samband varmed särskild hänsyn tagits bl. a. till hans egenskap av familjeförsörjare.

Slutligen må här erinras om att, jämlikt 1 kap. 2 § förmynderskapslagen, omyndigförklaring skall ske bl. a. av den som genom slöseri eller annan grov vanvård av sin egendom eller eljest genom otillbörligt förfarande i avseende å egendomen äventyrar sin eller sin familjs välfärd.

I förevarande motioner anföres följande.

Särskilt i fråga om lättsinnigt ingångna borgensförbindelser av ena maken kan det ifrågasättas om nu gällande regler i tillräcklig utsträckning äro ägnade att tillvarata andra makens intressen. Rätten till vederlag vid bodelning kan ofta vara av ringa betydelse med hänsyn till svårigheten av att vid en dylik förrättning, som ju sker utan domstols medverkan, kunna påvisa förefintligheten och graden av vanvård. Därför synes det oss vara

fog för en utredning av frågan, huruvida icke motsvarande bestämmelser, som gälla i fråga om fast egendom, skulle kunna användas jämväl då det gäller borgensförbindelser, ingångna av ena maken, vilka förbindelser med hänsyn till omständigheterna kunna anses otillbörliga. Som framkomlig väg kunde ju tänkas åliggande för den, emot vilken borgensåtagandet riktats, att underrätta den andra maken, som då hade tillfälle att inom viss tid efter delfåendet meddela sitt veto med yrkande om åtagandets upphävande.

Man torde även kunna tänka sig den utvägen att det skydd för fast egendom och bohag, som stadgas i 6 kap. 4 och 5 §§ giftermålsbalken, utsträcker till att gälla även mot vissa otillbörliga borgensåtaganden, därvid möjligen kan föreskrivas att denna egendom undantages från verkställighetsåtgärder på grund av dom, som grundar sig på borgensåtagande, varom föreskrift torde kunna meddelas i domen. I samband härmed torde böra utredas huruvida motsvarande skydd för familjens viktigaste tillgångar kan beredas även mot andra otillbörliga utfästelser av ena maken.

Utskottet. Det torde icke råda något tvivel om att åtskilliga sociala missförhållanden kunna följa med en ordning enligt vilken rätten för äkta make att stifta gälds- och ansvarsförbindelser icke är underkastad några egentliga restriktioner. En lättsinnigt gjord utfästelse kan nämligen komma att medföra svåra verkningar även för andra maken och familjen i övrigt. Syftet att genom strängare bestämmelser å området ernå ett ökat skydd för hemmen torde därför i och för sig få anses behjärtansvärt.

Den av motionärerna i första hand ifrågasatta utvägen till frågans lösning synes innebära, att otillbörliga borgens- och andra förbindelser av ena maken skulle, för att bli gällande, godkännas av den andre maken antingen uttryckligen eller genom underlåtenhet att, efter erhållen vetskap, väcka klander. Den i andra hand anvisade utvägen torde huvudsakligen avse att viss egendom — fast egendom och visst bohag m. m., vari den andre maken äger giftorätt — skulle undantagas från exekution på grund av dom, som grundar sig å otillbörlig borgens- eller annan utfästelse.

Vad först beträffar *kravet på andra makens samtycke till vissa utfästelser* må till en början erinras om att enligt nya giftermålsbalken såsom huvudprincip gäller att äkta makar, så långt möjligt är, ställas bredvid varandra såsom lika fria och självständiga personer utan någon i lag stadgad rätt för den ene att bestämma vare sig över den andre eller över familjens gemensamma angelägenheter. I enlighet härmed bibehåller vardera maken rätten till den egendom, han vid äktenskapets ingående har eller sedermera förvärvar, och han förvaltar även själv denna egendom. För gäld och andra förbindelser svarar — med vissa undantag, såsom för hushållsgäld — endast den make som iklätt sig förpliktelsen, varav följer att den andre makens egendom icke får tillgripas för fordringens likviderande. I och med äktenskapet inträder dock en väsentlig ändring i makes förhållande till sin egendom, nämligen såtillvida som den andre maken, i den mån ej egendomen förbehållits såsom enskild, erhåller giftorätt i densamma. Såsom detta begrepp är konstruerat i nya giftermålsbalken innebär giftorätten ej en omedelbar

andelsrätt i egendomen. Giftorättsgodset skall emellertid vid äktenskapets upplösning delas lika mellan makarna. Och även under bestående äktenskap medför giftorätten vissa reflexverkningar. Make är sålunda pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång. Vidare erfordras andra makens samtycke till vissa dispositioner över giftorättsgodset, nämligen då fråga är om fast egendom, visst bohag m. m. Slutligen skall make vid benefika avhändelser taga tillbörlig hänsyn till den andres giftorätt. Under förarbetena till nya giftermålsbalken framhölls bl. a. att om make som drev näringsverksamhet vore bunden av den andre makens samtycke till dispositioner över giftorättsgodset, det otvivelaktigt skulle verka hämmande å hans företagsamhet, med påföljd att hans förvärvsmöjligheter i många fall skulle minskas till förfång ej endast för honom själv utan också för familjen. Och även då make ej insatte giftorättsgods i av honom driven näringsverksamhet, vore det för visso ändamålsenligast, att förvaltningen vore underkastad den enhetliga ledningen av en vilja. Vid tillkomsten av nya giftermålsbalken inrymdes därför allenast med stor försiktighet ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom.

Under förutsättning att de nyss återgivna synpunkterna godtagas torde det böra krävas särskilt starka skäl för att nu göra ytterligare avvikelser från huvudprincipen om vardera makens fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods. Varje steg i sådan riktning innebär ju i viss mån införande av ett slags »målsmanskap». Fråga är om icke genom den tilltänkta anordningen makes fullmyndighet skulle göras beroende av andra makens vilja i en utsträckning som icke låter sig väl förena med nutida krav på individuell frihet och självbestämmanderätt. Att märka är vidare att det här gäller ett andra makens samtycke som är satt i relation icke till viss egendom utan till förmögenhetsrättsliga förbindelser av skiftande slag. En begränsning av kravet på samtycke till enbart borgensförbindelser — ett redan det under nutida förhållanden tämligen vagt begrepp — låter sig nämligen knappast göra utan att den ifrågasatta lagstiftningens effektivitet helt äventyrades. Vid sådant förhållande skulle kravet på samtycke från andra maken komma att lägga en tung hand på hela den ekonomiska samfärdseln. Fara vore även att mannens borgenärer skulle förmå hustrun icke endast att samtycka till förbindelsen, utan även att ikläda sig ansvaret för densamma gemensamt med mannen. Och i så fall skulle hustruns enskilda egendom och giftorättsgods, vilket allt nu regelmässigt är undantaget från ansvarighet för mannens gäld, komma att tillgripas för densamma, ett resultat rakt motsatt det åsyftade.

Den andra av motionärerna antydda utvägen, nämligen *undantagande av giftorättsgods av närmare angiven beskaffenhet från exekution på grund av vissa utfästelser*, torde icke heller vara framkomlig. En sådan lösning av spörsmålet skulle innebära att egendomen i fråga, i likhet med vad som nu är fallet med den i utskottets och konkurslagarna angivna s. k. exeku-

tionsfria egendomen, undantoges från att tjäna som underlag för vederbörandes kredit. Och att på dylikt sätt inskränka möjligheten för den gifte att utnyttja sina tillgångar för erhållande av erforderlig avtalskredit kan icke vara tillrådligt.

Den erinringen må väl göras mot vad utskottet här ovan anfört att motionärerna såsom en särskild förutsättning för krav på andra makens samtycke eller för undantagande av egendom från exekution angivit den omständigheten att utfästelsen skall vara *otillbörlig*. Ofta är det emellertid svårt för en tredje man att bedöma huruvida så är fallet eller icke. Så saknar t. ex. en bank som diskonterar en växel ej sällan varje möjlighet att avgöra om det är fråga om en lojal affärstransaktion eller ett osunt växelvingleri. En regel varigenom giltigheten gentemot tredje man av en utfästelse göres beroende av om den kan rubriceras som »lätsinnig» eller »otillbörlig», måste i varje fall komma att innebära ett för det ekonomiska livet synnerligen allvarligt osäkerhetsmoment.

De av motionärerna anvisade vägarna för uppnåendet av ifrågavarande syfte synas alltså icke vara framkomliga; utskottet har icke heller för egen del kunnat finna en godtagbar lösning av frågan. Utskottet vill även framhålla att de av motionärerna berörda omständigheterna grundligt övervägts bl. a. vid tillkomsten av den nya äktenskapslagstiftningen och icke i särskild mån aktualiserats under senare tid.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 mars 1938.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson*, *Wagnsson*, *Ewerlöf**, *Branting*, *Gärde*, *Karl Johan Olsson* och *Egnell*;

från andra kammaren: herr *Bergquist*, fru *Östlund*, herrar *Ryberg*, *Johansson* i Krogstorp, *Larsson* i Hede och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson* samt herr *Landgren*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Branting*.